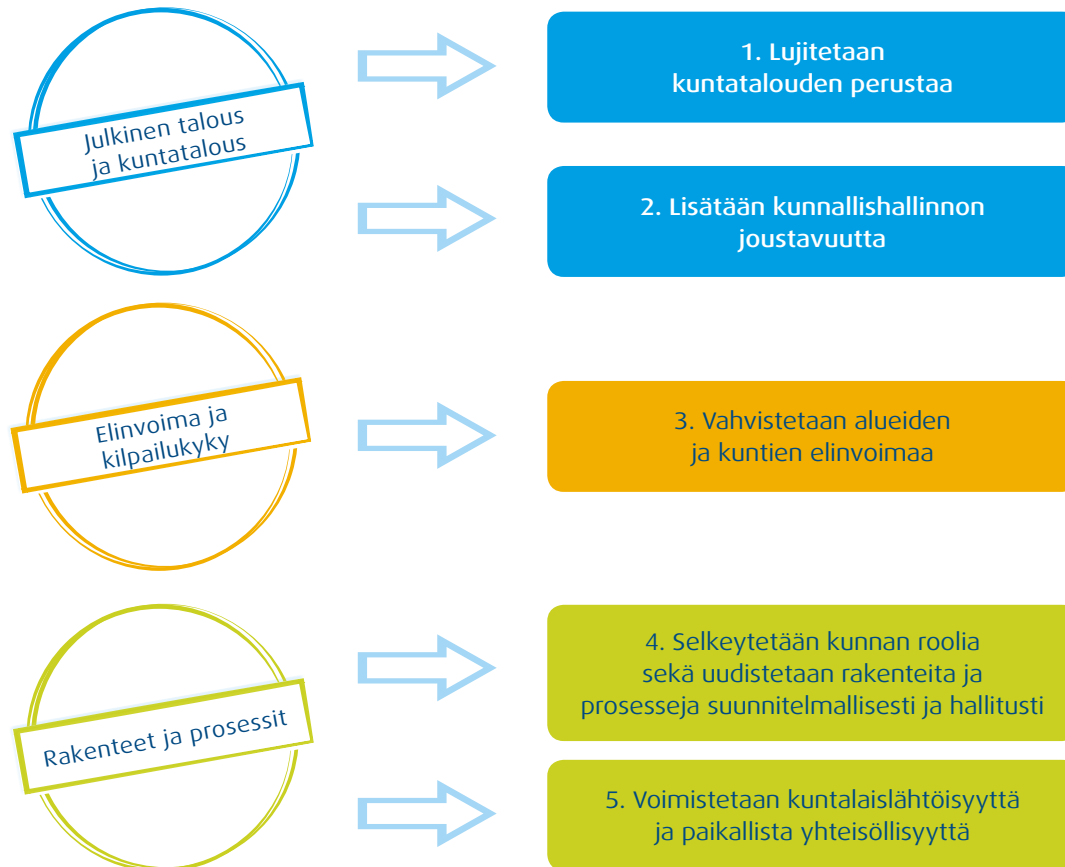

Terve talous, vaikuttavat
palvelut ja elinvoimaiset
kuntayhteisöt

KUNTALIITON HALLITUSOHJELMATAVOITTEET 2015-2019

Kuntaliiton hallitusohjelmatavoitteiden kolme koria ja viisi kärkeä

Selviytymisen ja uudistumisen aika

Ei päivää ilman uutisia kuntakentältä. Palvelut, rakenteet ja talous ovat julkisen keskustelun keskiössä. Tällä eduskuntavaalikaudella on tehty historiallisia linjauksia ja tärkeitä suunnitelmia palvelutarpeiden ja talouden sovitamiseksi yhteen toimivalla ja kestäväällä tavalla.

Isot uudistukset ovat vielä pahasti kesken ja lupaukset lunastamatta. Kuntatalous ja kuntarakenteet ovat varmasti tulevankin hallituksen pöydällä. Kuntatalous on merkittävä osa julkista taloutta, ja kunta-valtio-suhteen pelisäännöt kaipaavat jatkuvaa päivittämistä ja valvontaa.

Kuntaliitto on valmistellut kolmeen koriin kootun ohjelman kevään 2015 eduskuntavaalien jälkeisiä hallitusohjelmaneuvotteluja varten. Koska julkisen talouden vakaus vaikuttaa ratkaisevasti viimeiseenkin käytännön kunta-palveluun, on kuntakentän nyt pidettävä kiinni hyvistä ja oikeutetuista tavoitteistaan – ja samalla rakennettava taloudellisesti kestävää pohjaa palveluille. Nyt on selviytymisen ja uudistumisen aika.

Uuden luomisessa tarvitaan innovatiivisuutta ja joustavuutta. Tehokkuus lisääntyy, kun luotetaan kuntakentän ammattitaitoon ja tilanteeseen sopiviin ratkaisuihin.

Alueellisen elinvoiman vahvistaminen on entistä vahvemmin kuntatoimijoiden ydintehtävä. Tässä tarvitaan lujaa tahtoa, pitkäjänteisyyttä ja yhteistyötä.

Kuntaliiton hallitus hyväksyi liiton hallitusohjelmatavoitteet 12.11.2014. Asiakirja korostaa kuntatalouden, palveluiden, elinvoiman ja yhteisöllisyyden vahvaa keskinäistä kytkentää. Tavoitteet on suunnattu puolueille, tulevalle eduskunnalle ja muodostettavalle hallitukselle, mutta samalla ne kokoavat kehittämisen ydinasiat tuleville vuosille myös koko kuntakentän tarpeisiin.

Toivon tämän tiivistetyn esitteen auttavan tärkeässä työssä kuntapalvelujen hyväksi. Kuntaliiton hallitusohjelmatavoitteet kokonaisuudessaan ovat saatavilla osoitteessa www.kunnat.net/hallitusohjelmatavoitteet.

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
toimitusjohtaja
Suomen Kuntaliitto

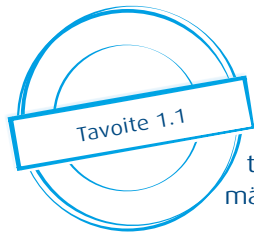
Julkinen talous
ja
kuntatalous

1. Lujitetaan kuntatalouden perustaa

Vähennetään suunnitelmallisesti kuntien tehtäviä, jotta kuntien tulot ja menot saadaan pysymään tasapainossa.

Kuntien tulojen ja menojen tasapainottaminen on välttämätöntä koko julkisen sektorin finanssipolitiikan hallinnan kannalta. Kuntataloutta ei kuitenkaan voida tasapainottaa pelkästään veroja tai tuottavuutta lisäämällä tai julkisen sektorin toimintatapoja uudistamalla, vaan huomio on myös kiinnitettävä kuntien tehtävätaakan ja velvoitteiden keventämiseen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kuntien elinvoimaan ja kasvuun.

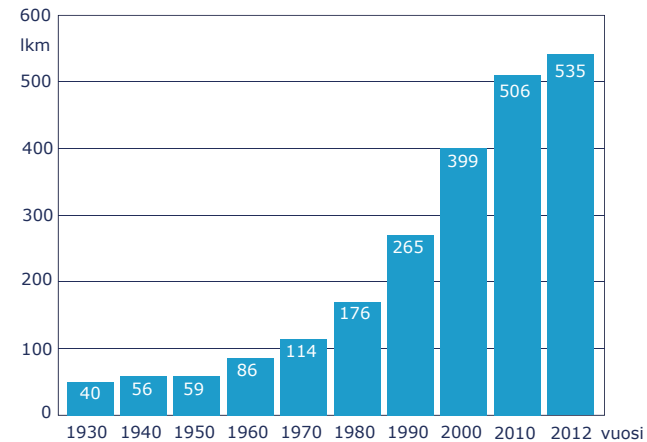
Valtion tekemät kuntiin kohdistuvat valtionosuusleikkaukset ovat olleet viime vuosina hyvin raskaat ja samaan aikaan on kuitenkin jatkettu kuntien tehtävien ja velvoitteiden lisäämistä.

Tehtäviä vähennettäessä on pidettävä huolta, ettei vaaranneta perusoikeuksiksi säädettyjä peruspalveluita. Niin ikään pitkän aikavälin vaikutukset on otettava huomioon. Mikäli vähennetään merkittävästi esimerkiksi ennalta ehkäisevistä palveluista, kasvavat tulevaisuudessa korjaavien palveluiden kustannukset.

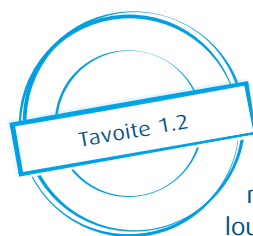
Rahoitusperiaatteen toteutuminen on nostettava tehtävien arvioinnin keskiöön. Nykyinen menettely, jossa kuntien on huolehdittava lisääntyvistä tehtävistä supistuvalla kokonaisrahoituksella, johtaa kunnallisten palveluiden saatavuuden ja laadun heikkenemiseen.

Lisätietoja: Lakiasiain johtaja Arto Sulonen

Kuntien tehtävien lukumäärän kehitys vuosina 1930–2012

Lähde: VM, Kuntien tehtävien kartoitus. Raportti 2012.

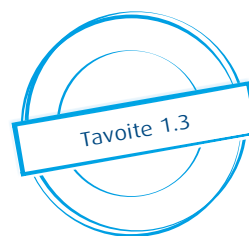

Tavoite 1.2 Turvataan kuntatalouden kestävä tasapaino kuntalousohjelmalla, jolla varmistetaan rahoitusperiaatteen toteutuminen ja kuntatalouden tasapaino. Otetaan käyttöön säästöjen ja määräysten vaikutusten riippumaton arviointimenetely.

Kuntatalouden hallintaa talouspoliittisen päätöksenteon eri vaiheissa edistetään jatkossa kuntalousohjelmalla, joka on osa julkisen talouden suunnitelmaa. Kuntalousohjelman tulee varmistaa kuntatalouden pidemmän aikavälin kestävyys ja rahoitusperiaatteen toteutuminen siten, että kuntatalouden tulot mitoitetaan kasvavien menojen rahoittamiseen.

Kuntaliitto kannattaa Valtiontalouden tarkastusviraston tekemää esitystä perustaa riippumaton säästöjen vaikutusarviointien laatua valvova yksikkö. Myös kuntien omaa kustannusten laskentaa ja arviointia on käytettävä hyväksi nykyistä laajemmin. Sosiaali- ja terveysmenojen hallinta tulee olla osana kuntatalousohjelmaa.

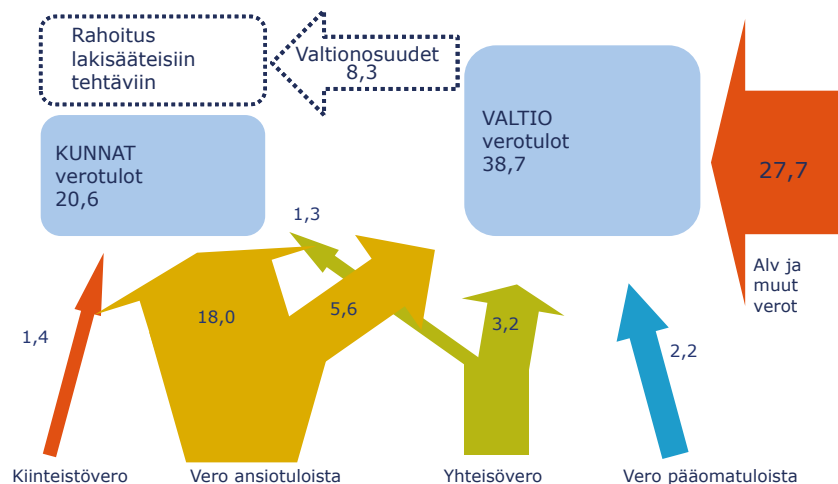
Lisätietoja: Kuntatalousasiain johtaja Ilari Soosalu, erityisasiantuntija Sini Sallinen

Tavoite 1.3 Laajennetaan kuntien vero- ja maksupohjaa sekä korotetaan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia.

Kuntien verotulojen tulee kertyä kunnallisverojen, kiinteistöverojen ja yhteisöverojen lisäksi muun muassa pääomatuloveroista sekä liikenneperusteisista veroista ja ympäristöveroista. Kuntien osuus yhteisöverosta tulee säilyttää vähintään vuoden 2015 tasolla myös vuodesta

Valtion ja kuntien verorahoitus vuonna 2013, mrd. €
Tilinpäätösten mukaan

2016 eteenpäin säätämällä jako-osuuksien muutos olemaan voimassa toistaiseksi.

Kiinteistöverotusta tulee kehittää ja sen osuutta kuntien verotuloista on jatkossa syytä nostaa. Jatkossa kiinteistöveron tuottoa ei tule ohjata valtiolle. Kiinteistörekisterien tietoja on ajantasaistettava.

Valtion rahoitusvastuita on siirtynyt kunnille niin liikenneväylien rakentamisessa kuin joukkoliikennepalvelujen tuottamisessa. Hallituksen tulee käynnistää selvitys kuntien liikenteen vastuista, kustannuksista, liikenneverojen kohdentamisesta osittain kunnille ja valmistella toimenpiteet alueellisten sujuvuusmaksujen käyttöönottomahdollisuuksiksi.

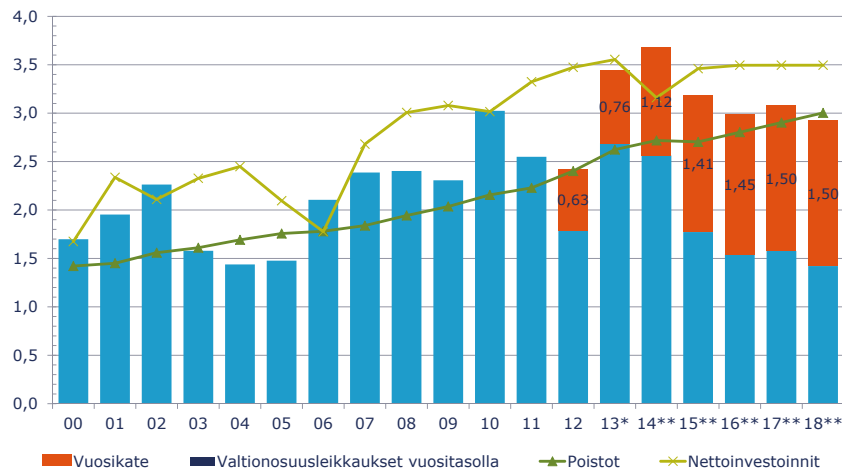
Harmaata taloutta ehkäiseviä tehokkaita ja ajantasaisia menetelmiä tulee kehittää aktiivisesti.

Kansantalouden tervehtymisen myötä on kuntien valtionosuusprosentteja korotettava. On varmistettava, että uusien ja laajenevien tehtävien osalta valtionosuusprosentti nostetaan 100 prosenttiin.

Lisätietoja: Kuntatalousasiain johtaja Ilari Soosalu

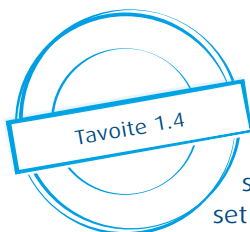
Vuosien 2012–2017 valtionosuusleikkausten vaikutus kuntasektorin vuosikatteeseen

Ilman valtionosuusleikkauksia kuntatalous olisi tasapainossa!

Ilman vuosien 2012–2017 peruspalvelujen valtionosuusleikkauksia kuntatalous olisi vuosina 2014–2018 tasapainossa (vuosikate suhteessa poistoihin keskimäärin 113 %)

Lähde: Vuodet 2000–2013 Tilastokeskus. Vuosien 2014–2018 ennusteet PPB 15.9.2014

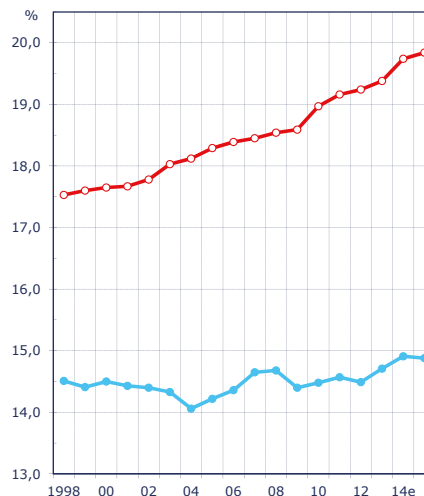
Tavoite 1.4

Annetaan kunnille täysimääräiset korvaukset veroperusteiden muutoksista. Vähennykset kohdistetaan ensisijassa valtionverotukseen.

Kunnallisverotuksen vähennykset pienentävät kunnallisveron tuottoa. Ilman korjaavia toimenpiteitä se lisää kunnissa paineita korottaa veroja sekä karsia kuntien palveluja. Kunnallisveroprosenttien eriytyminen lisää kuntalaisten eriarvoisuutta. Työllistymistä ja kansalaisten ostovoimaa tukevat tuloverovähennykset tuleekin kohdistaa jatkossa ensisijaisesti valtionverotukseen. Siltä osin kuin kunnallisverotuksen vähennyksiä korotetaan, niin menetykset tulee korvata kunnille täysimääräisinä.

Lisätietoja: Kuntatalousasiain johtaja Ilari Soosalu

Kunnallisveroprosentti 1998–2015

Tuloveroprosentti

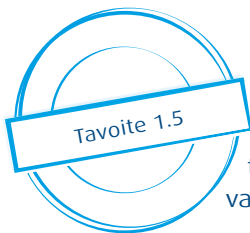
(kuntien veroprosenttien painotettu keskiarvo)

Useat kunnat ovat kompensoineet vähennysten korotuksen vaikutuksen nostamalla tuloveroprosenttiaan.

Keskimääräinen efektiivinen veroaste ansiotuloista

(maksuunpannun kunnallisveron suhde ansiotuloihin)

Vaikka nimellinen tuloveroprosentti on noussut, efektiivinen veroaste on kuitenkin jopa laskenut.

Käynnistetään valtionosuusjärjestelmän tarkistaminen ja palautetaan kuntien harkinnanvaraiset rahoitusavustukset.

Käynnistetään valtionosuusjärjestelmän tarkistaminen vastaamaan kuntien muuttunutta toimintaympäristöä.

Valtionosuuden tasauksessa tulee olla mukana kaikki kuntien verotulot.

Kuntien harkinnanvaraiset rahoitusavustukset on palautettava erityisesti rakennemuutospaikkakuntien ja muiden äkillisten muutosten kohteeksi joutuneiden kuntien tukemiseksi.

Lisätietoja: Kuntatalousasiain johtaja Ilari Soosalu

Luodaan edellytykset maltillisille työmarkkinaratkaisuille.

Hallituksen tulee luoda omilla päätöksillään sellaiset olosuhteet, että työmarkkinoilla säilyy hallituskauden aikana hyvät edellytykset maltillisille työmarkkinaratkaisuille.

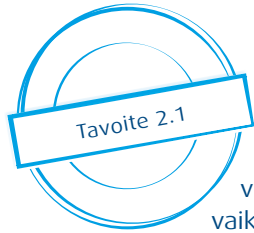
Kuntasektori on työvoimavaltainen ala. Kuntasektorin työmarkkinaratkaisuilla on erittäin tärkeä merkitys koko julkiselle taloudelle.

Lisätietoja: Tutkimuspäällikkö Margareta Heiskanen

2. Lisätään kunnallishallinnon joustavuutta

Lisätään kuntien toimintavapautta purkamalla tehtävien hoitamista koskevia velvoitteita ja väljentämällä kelpoisuusehtoja. EU-lainsäädännön vaikutukset kuntiin otetaan huomioon valtion EU-kannanottojen muodostamisessa.

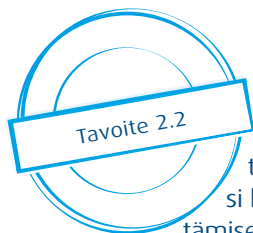
Jotta kunnat voivat tehokkaimmin ja tuottavimmin toteuttaa lakisääteiset tehtävät ja turvata kuntalaisten perusoikeudet, tulee tehtävien toteutustapaa koskevia normeja väljentää.

Vaikka muu kuin lakiin perustuva ohjaus ei ole kuntia sitovaa, se katsotaan kuitenkin usein käytännössä kuntia velvoittavaksi.

Eri palvelusektoreita koskevassa lainsäädännössä ei tule säätää kuntien hallinnosta, johtamisesta ja toiminnan suunnittelusta. Näistä asiakokonaisuuksista säädetään jatkossa vain kuntalaissa.

EU-lainsäädäntöä koskevia valtion kannanmuodostuksia valmisteltaessa tulee tehdä huolellinen kuntavaikutusten arviointi yhdessä Kuntaliiton kanssa. EU-kannanmuodostusten valmistelu tulee ottaa osaksi lakisääteistä Kuntaliiton ja valtion neuvottelumenettelyä. EU:n uudistushankkeita on aina tarkasteltava myös kuntanäkökulmasta.

*Lisätietoja: Lakiasiain johtaja Arto Sulonen,
EU-asiain päällikkö Erja Horttanainen*

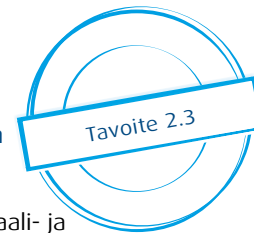
Tuetaan kuntien kykyä uudistaa toimintansa tuottavuutta, tuloksellisuutta ja laatua esimerkiksi kuntien kokeilutoiminnan ja mittaristojen kehittämisen avulla.

Kuntien tuottavuuden parantamisen tueksi tarvitaan palvelujärjestelmätasosta tarkastelua, kaikki tuloksellisuusnäkökulmat huomioon ottavaa tuloksellisuustyötä ja kestävään kuntatuottavuuteen johtavien toimenpiteiden vaikutusten arviointia.

Luotettavat palvelujen kustannus- ja tuottavuusvertailut edellyttävät yhtenäisiä tuotteistus- ja kustannuslaskenta-perusteita. Kuntaliitto pitää tarkoituksenmukaisena kansallisesti yhtenäisiä tuotteistusperusteita.

Kuntalakiin tulee lisätä pysyvät säännökset kuntakokeiluista. Niissä on mahdollista kehittämistarkoituksessa poiketa kuntien toiminnan järjestämistä ja organisointia koskevista säännöksistä.

Lisätietoja: Tutkimus- ja kehitysohjoaja Kaija Majoinen

Uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavarahoitusta.

Kuntaliitto haluaa aktiivisesti vaikuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavarahoituksen yksinkertaistamiseen ja samalla myös selvittää, miltä osin se on tarkoituksenmukaista säilyttää. Vaihtoehtojen pitää vähentää osaoptimointia ja luoda kannusteita kokonaiskustannusten vähentämiseksi.

Tuotantoalueille tulisi antaa vapauksia tuottaa palveluja tehokkaasti ja asiakaslähtöisesti.

Lisätietoja: Sosiaali- ja terveysasiain johtaja Tarja Myllärinen

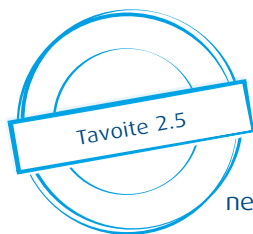

Siirretään perustoimeentulotuen rahoitus valtion vastuulle.

Kunnat vastaavat edelleenkin puoleksi valtion kanssa Kelan toimeenpanemien perustoimeentulotukipäätösten kustannuksista. Kuntaliiton näkemyksen mukaan myös rahoitus tulee siirtää kokonaisuudessaan Kelan/valtion vastuulle ja tehdä nykyisiin toimeentulotukiin sellaisia rakenteellisia muutoksia, jotka vastaavat nyky-yhteiskunnan tarpeita.

Perustoimeentulotuen siirron toimeenpanon tueksi tulisi perustaa valtakunnallinen tukirakennehanke, jossa tuetaan kuntia ja Kelaa kokonaan uudenlaisen yhteistyön rakentamisessa.

Lisätietoja: Sosiaali- ja terveysasiain johtaja Tarja Myllärinen

Poistetaan kuntien varainsiirtoverovelvollisuus silloin, kun kuntien omaisuutta siirretään rakennuudistuksissa.

Hallituksen tulee ryhtyä toimenpiteisiin kunnallisen toiminnan vapauttamiseksi varainsiirtoverovelvollisuudesta esimerkiksi silloin, kun kunnat tekevät rakennejärjestelyjä tai kun kuntien omistamia vuokra-asuntoja tai kuntien lakisääteisiin tehtäviin liittyviä toimitiloja yhdistetään kuntakonsernien sisällä.

Lainsäädännöllä tulee myös varmistaa kunnallisille toimijoille yhtiöittämisen verovapaus toiminnanjärjestelyiden yhteydessä vastaavalla tavalla kuin yksityisellä sektorilla.

Lisätietoja: Veroasiantuntija Jukka Hakola

Henkilöstön irtisanomissuoja tulee poistaa heti niistä tulevista kuntajaon muutoksista, joissa on kyse erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan liittämistä toiseen kuntaan. Muissa kuntaliitoksissa lakiin perustuva irtisanomissuoja poistetaan vuoden 2017 jälkeen toteutettavissa liitoksissa.

Kuntarakennelain mukainen viiden vuoden irtisanomissuoja on hyvin ongelmallinen tilanteessa, jossa kriisikunta liitetään toiseen kuntaan kuntien tahdon vastaisesti valtioneuvoston päätöksellä. Nykyisten säännösten mukaan henkilöstön irtisanomissuoja tulee voimaan kaikissa liitospäätöksen tarkoittamissa kunnissa.

Kun kriisikunnan taloudellinen tilanne on jo todettu kriisikuntamenettelyssä niin heikoksi, että se ei pysty enää tuottamaan lakisääteisiä palveluja, on toiminnan sopeutustarve aivan ilmeinen. Tämä taloudellinen lisärasite siirtyy täysimääräisesti vastaanottavan kunnan kannettavaksi ilman että sen on mahdollista sopeuttaa uuteen tilanteeseen sen enempää liittyvän kuin omankaan kuntansa henkilöstöä.

Vuoden 2017 jälkeen tulee poistaa lakiin perustuva irtisanomissuoja kaikista kuntaliitoksista.

Lisätietoja: Johtava lakimies Juha Myllymäki

Elinvoima
ja
kilpailukyky

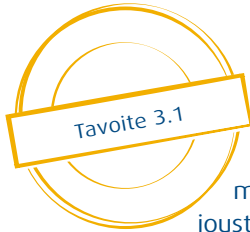
[illegible]

Riisi pyöröt
- 150
EPR
Tönnän oastetut

070
KPL
650 / total

Oman parikkunna
* Karpalomehu 10 pila
* Mansikka - ja
Mustaherukka 9 pila
mehu

3. Vahvistetaan alueiden ja kuntien elinvoimaa

Tavoite 3.1

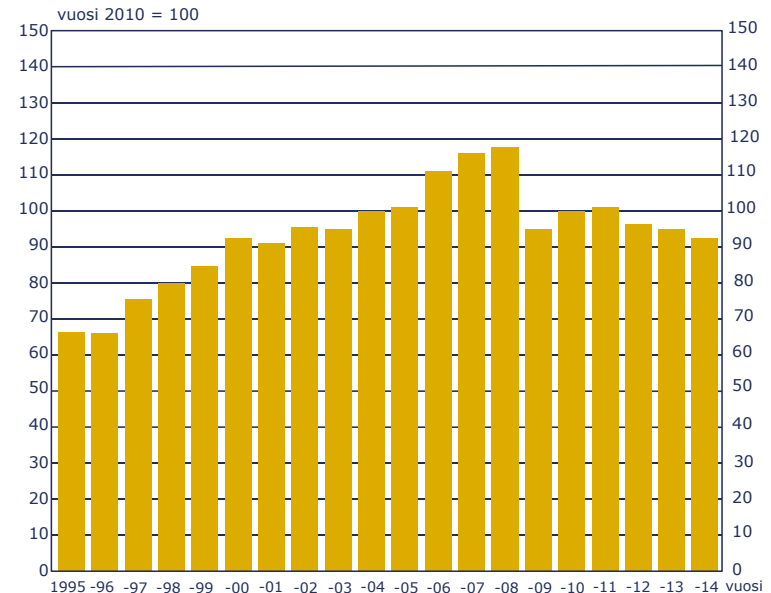
Vahvistetaan työttömien aktivointia yhteistyössä valtion työvoima- ja elinkeinohallinnon kanssa mm. hyödyntämällä kuntakokeilujen tuloksia, joustavoittamalla lainsäädäntöä ja lisäämällä kuntien toimivaltaa ja voimavaroja.

Työttömyyden pitkittymistä tulee vähentää tarjoamalla TE-hallinnon palveluja kaikille työnhakijoille jo heti työttömyyden alkuvaiheessa. Monialaiselle yhteispalvelulle, jossa kunta, TE-toimisto ja Kela yhdessä vastaavat työllisyysprosessin etenemisestä ja seurannasta, tulee turvata riittävät resurssit.

Työllisyyden kuntakokeilua on laajennettava sisällöllisesti kattamaan kaikki työmarkkinatuen saajien tarvitsemat työvoimapalvelut. Koko hallituskauden kestävä kokeilu tulee rajata alle kymmeneen kuntaan. Kokeilun toteutus edellyttää lainsäädäntömuutoksia, joilla kaikki TE-hallinnon tehtävät, toimivaltuudet ja resurssit kohderyhmän työvoimapalvelujen osalta siirtyvät tietyksi ajaksi kunnille ja niille annetaan mahdollisuus kokeilla toimintatapoja, joita voimassa oleva lainsäädäntö ei muuten mahdollista.

Lisätietoja: Kehittämispäällikkö Jarkko Huovinen

Teollisuustuotannon volyymi-indeksi (TOL 2008) 1995–2014

Lähde: Tilastokeskus / Teollisuustuotannon volyymi-indeksi

Tavoite 3.2

Vahvistetaan kuntien edellytyksiä hyvien asuin- ja elinympäristöjen luomiseen mm. kaavoitusjärjestelmää ja asuntopolitiikkaa uudistamalla.

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja asuinalueiden täydennysrakentaminen niin kaupunkiseuduilla kuin muis-
sakin kunnissa edellyttää toimivaa maankäytön ohjausta. Sen toteuttamiselle tulee luoda sellaiset edellytykset, että tonttikysyntään voidaan vastata riittävällä tarjonnalla.

Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden arvioinnin yhteydessä esille nousseet kaavoituksen sujuvuutta edistävät lainmuutokset on tarpeellista toteuttaa.

Sosiaalinen asuntovuokraus on keskeinen asuntopoliittinen mekanismi kattavan asumisturvan takaamiseksi. Kiinteistökantaa tulee kehittää tarpeita ennakoivasti ja päätöksentekoa joustavoittaa. Huolehditaan siitä, että asuinalueilla on tasapuolisesti vuokra- ja omistusasuntokantaa sekä eri kokoisia asuntoja.

Täydennysrakentaminen ja olevan asuntokannan kehittämiseen kytketään yhteen ja täydennysrakentamisen esteitä puretaan. Toimintatapoja korjausrakentamisen edistämiseen kehitetään kuntien, tutkimuslaitosten ja korjausrakentajien kanssa.

Edellytykset kestäväälle ympäristölle luodaan maankäytön suunnittelussa sekä luonnonvarojen kestävää käyttöä, ympäristön laatua ja luonnon monimuotoisuutta ohjaavalla päätöksenteolla.

Lisätietoja: Yliarkkitehti Ritva Laine

Maakuntakaavoitusprosessin ja vahvistuskäsittelyn kesto 2000–2013

Kaavatyyppi	Laatiminen mediaani	Vahvistaminen mediaani	KHO käsittely mediaani	Kokonaiskesto mediaani
2000–2005 käynnistyneet maakuntakaavat	3 v 8 kk	..	..	6 v 2 kk
2006–2011 käynnistyneet maakuntakaavat	2 v 7 kk	..	..	4 v 2 kk
Kaavan vahvistuskäsittely aloitettu 2000–2006	..	1 v 6 kk	..	..
Kaavan vahvistuskäsittely aloitettu 2007 tai sen jälkeen	..	1 v 3 kk	..	..
Maakunnan kokonaiskaavat	3 v 11 kk	1 v 8 kk	1 v	6 v 9 kk
Maakunnan osa-alueen kokonaiskaavat	3 v 1 kk	1 v 6 kk	1 v 7 kk	5 v 7 kk
Maakunnan vaihekaavat	2 v 9 kk	1 v 4 kk	1 v 2 kk	4 v 6 kk
Osa-alueittaiset vaihekaavat ja hankekaavat	1 v 6 kk	0 v 8 kk	1 v 5 kk	3 v 3 kk
Kaikki maakuntakaavat	3 v	1 v 4 kk	1 v 4 kk	5 v 10 kk

Lähde: Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013.

Vahvistusmenettelystä luopuminen nopeuttaisi maakuntakaavaprosessia niissä tilanteissa, joissa kaavasta ei tehtäisi valitusta. Jos vahvistusmenettelystä luovuttaisiin, lakia tulisi muuttaa niin, että kaava voidaan valitusajan kuluttua määrätä tulemaan voimaan niiltä osin, joihin ei kohdistu valituksia. Maakuntakaavojen voimaantulo nopeutuisi tällöin keskimäärin noin vuodella niiltä osin, joihin ei kohdistu valituksia.

Tavoite 3.3

Panostetaan perusväylänpitoon ja selkiytetään valtion vastuut liikenneinfrastruktuurin rakentamisessa ja ylläpidossa, mukaan lukien tietoliikenneyhteydet, ja huolehditaan joukkoliikenteen peruspalveluista ja toimintaedellytyksistä.

Valtion velvollisuus on huolehtia perusväylänpidon resursseista niin, että koko maan liikenneverkko pysyy liikennöitävässä kunnossa. Perusväylänpidon määrärahojen niukkuus on johtanut siihen, että kunnat ovat joutuneet vastaamaan valtiolle lainsäädännön mukaan kuuluvista velvoitteista, erityisesti liikenneturvallisuushankkeiden kuten liittymien ja pyöriteiden toteuttamisista. Kunnat ovat joutuneet myös rahoittamaan isompia hankkeita, kun niiden toteuttaminen on viivästynyt ja hidastanut yhdyskuntien kehittymistä.

Valtion ja kuntien infrainvestointien pitkäjänteinen rahoitus on turvattava. Yhtenä vaihtoehtona on syytä selvittää Infra Oy:n perustamisen mahdollisuudet.

Käynnistetään yksityistielain kokonaisuudistus ja varmistetaan sekä alemman maantieverkon että yksityisteiden ylläpidon resurssit.

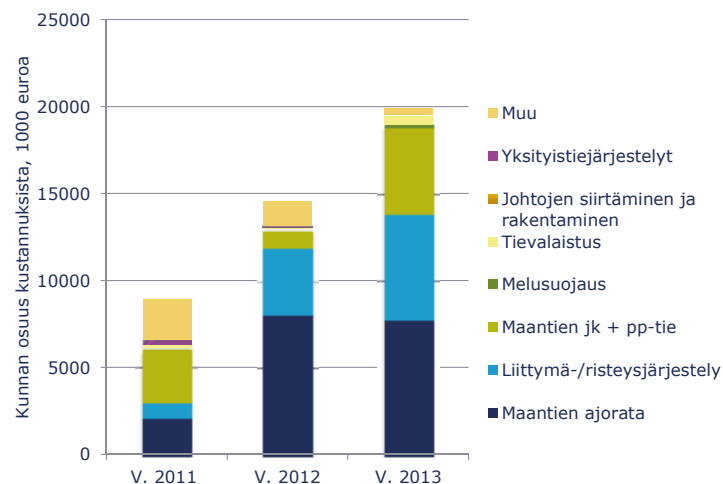
Joukkoliikenteen valtion määrärahan ostovoimasta on huolehdittava niin, että joukkoliikenteen peruspalvelut kyetään turvaamaan koko maassa.

Hallituksen tulisi määritellä joukkoliikenteen tavoitteet ja varmistaa myös sen edellyttämät valtion resurssit. Jouk-

koliikenteen ylläpitoa ja kehittämistä ei saa vyöryttää pelkästään kuntien vastuulle.

Lisätietoja: Liikenneinsinööri Silja Siltala

Kuntien osallistuminen erityyppisten valtion tiehankkeiden rakentamisen kustannuksiin euroina vuosina 2011–2013

Suomen Kuntaliitto toteutti kesällä 2014 kyselyn, jossa selvitettiin kuntien osallistumista valtion tienpitoon vuosina 2011–2013. Kyselyyn vastasi 128 kuntaa, mikä on 40 prosenttia koko maan kunnista.

Kaikkiaan 39 % (yhteensä 50 kuntaa) kaikista kyselyyn vastanneista kunnista ilmoitti osallistuneensa jossakin muodossa valtion tiehankkeiden rahoittamiseen vuonna 2011. Vuonna 2012 vastaava luku oli 31 % (yhteensä 40 kuntaa) kyselyyn vastanneista ja vuonna 2013 30 % (yhteensä 38 kuntaa) kyselyyn vastanneista kunnista. Hieman yli puolet (52 %) kaikista kyselyyn vastanneista kunnista ilmoitti osallistuneensa valtion tiehankkeiden rahoitukseen vähintään yhtenä vuonna vuosien 2011–2013 aikana.

Tavoite 3.4

Tehostetaan valtion ja kuntien yrityspalveluiden keskinäistä yhteistyötä vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden parantamiseksi.

Toimintaansa aloittavat ja sitä kehittävät mikroyritykset ovat julkisten yrityspalveluiden ensisijainen kohderyhmä. Myös yrityspalveluissa on pystyttävä hakemaan vaikuttavuuden kasvua. Mahdollisuuksia tehokkuuden lisäämiseen tarjoaa sähköisten palveluiden hyödyntäminen sekä valtion ja kuntien välisen yhteistyön edelleen kehittäminen yrityspalveluissa.

On selvitettävä kuntien ja valtion elinkeinoneuvonnan ja -kehittämisen yhteistyön tiivistämismahdollisuudet ja tarvittaessa on käynnistettävä kokeiluja yhteistyön tiivistämisen vauhdittamiseksi.

Lisätietoja: Kehittämispäällikkö Jarkko Huovinen

Tavoite 3.5

Tuetaan kuntien kykyä hyödyntää markkinoita työllisyyttä ja innovaatioita edistävällä tavalla.

Kuntien ja kuntayhtymien tekemien hankintojen ensisijainen tavoite on toteuttaa kuntien tehtäviä, mutta niillä on huomattava vaikutus myös paikalliseen elinkeinoelämään ja työllisyyteen.

Hankintalain uudistamisen keskeisiä tavoitteita tulee olla pk-yritysten aseman huomioiminen, innovaatioiden edistäminen ja sosiaalisten näkökohtien huomioiminen.

Kuntien halukkuutta ottaa hallittuja riskejä uuden, kehitettävän tuotteen hankinnassa tulee tukea investointituella tai tukemalla investointien suunnittelua, toteutusta ja hankintaa.

Innovaatorahoitusta on jatkossa ohjattava entistä enemmän suuntaan, jolla tuetaan hankintayksiköiden toiminnan kehittämistä innovatiivisten hankintojen, sosiaalisten kriteereiden ja markkinoita huoltavien hankintojen toteutamisessa ja näihin liittyvässä osaamisen kehittämisessä.

Lisätietoja: Kehittämispäällikkö Jarkko Huovinen

Vahvistetaan kuntien ja alueiden väestön mahdollisuuksia lisätä omaa osaamistasoaan, jotta varmistetaan osaavan työvoiman saataavuus.

Koulutuksen tulisi muodostaa jatkumo esiopetuksesta perusopetukseen ja lukioon tai ammatilliseen peruskoulutukseen. Paikallisella tasolla kunta on ainoa organisaatio, jolla on eri hallintokuntien keinot huolehtia nuoresta.

Koulutuksella ja kulttuuritoiminnalla voidaan edistää kuntien ja alueiden elinvoimaisuuden edellytyksiä ja hyvinvointia. Kuntien roolia koko toisen asteen koulutuksen ohjauksessa ja päätöksenteossa tulee vahvistaa.

Kuntien toimivallan säilyttäminen ja vahvistaminen lukio-koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestämisessä on tärkeä väline vastata työllisyyden ja toimeliaisuuden edellytysten turvaamiseen.

Selvitetään mahdollisuudet koota ammatillinen aikuiskoulutus yhdeksi kokonaisuudeksi. Resurssien niukentuessa on tarkoituksenmukaista, että ammatillista aikuiskoulutusta koordinoidaan ja ohjataan kokonaisvaltaisesti yhden ministeriön toimesta. Ammatillinen aikuiskoulutus tulee olla kokonaan valtion rahoittamaa.

Korkeakoulujen duaalimalli ja työnjako korkeakoulusektoreiden välillä tulee säilyttää. Kunnilla on omistajayhteisöinä merkittävä rooli korkeakoulutuksen kohdentamisessa

ja tulevien koulutustarpeiden ennakoinnissa. Kunnat pystyvät merkittävästi hyödyntämään yhteistyötä korkeakoulujen kanssa.

Lisätietoja: Opetus- ja kulttuuriasiain johtaja Terhi Päivärinta

Lisätään hallitusti työperusteista maahanmuuttoa ja parannetaan maahanmuuttajataustaisen väestön kotoutumista tiivistämällä yhteistyötä valtion ja kuntien kesken.

Alueiden ja kuntien elinvoimaisuus edellyttää osaavaa työvoimaa yrityksissä, hallinnossa ja palveluissa. Työperusteinen maahanmuutto turvaa osin myös kuntien työvoiman saantia. Erityistä huomiota tulee kiinnittää jo maassa olevien maahanmuuttajien työllistämiseen ja yrittäjyyden edistämiseen.

Suomen pakolaispolitiikan onnistumisen kannalta on tärkeää, että kansainvälistä suojelua saaville on tarpeellinen määrä kuntapaikkoja tarjolla. Kuntiin sijoittamisen tulee tapahtua yhteistyössä valtion ja kuntien kesken kuntien vapaaehtoisuuden pohjalta. Pakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta maksettavat laskennalliset korvaukset on korotettava vastaamaan kustannustasoa.

Lisätietoja: Erityisasiantuntija Anu Wikman-Immonen

Rakenteet
ja
prosessit

4. Selkiytetään kuntien roolia sekä uudistetaan rakenteita ja prosesseja suunnitelmallisesti ja hallitusti

Laaditaan yhteistyössä kuntien ja valtion kesken selkeä käsitys kunnasta itsehallinnollisena yhteisönä ja sen mukainen hallituskausien yli ulottuva strategia.

Selvitetään, miten eri toimialojen ylikunnallisia tehtäviä voitaisiin koota yhteistoimintaorganisaatioihin kansanvaltaisessa ohjauksessa. Erikseen olisi selvitettävä yhteistoimintaorganisaation rahoitusmalli ja mahdollinen verotusoikeus. Lisäksi tulee selvittää uuden yhteistoimintamallin edellyttämät muutokset työnjakoon alue- ja keskushallinnon kanssa.

Yhteistoimintaorganisaatioiden tulisi olla alueellisesti toimivia kokonaisuuksia. Eri alueilla erilaiset ratkaisut olisivat mahdollisia, mutta kaikilla yhteistoimintaorganisaatioilla olisi samat lakisääteiset tehtävät.

Kuntia koskeva strategia tulisi työstää parlamentaarisesti ja varmistaa sen ulottuminen yli hallituskausien.

Kuntaperusteinen järjestelmä rakentuisi jatkossa alueellisten edellytysten mukaisesti kaupunkeihin, jotka pystyvät itse hoitamaan suuren osan palveluista sekä muihin kuntiin ja eri sektoreiden ylikunnallisia tehtäviä hoitaviin yhteistoimintaorganisaatioihin. Kunnat voisivat myös tehdä vapaaehtoisia kuntaliitoksia muodostaakseen laajalaisesti tehtäviä hoitavan kunnan.

Yhteistoimintaorganisaatiot voisivat hoitaa yhdyskunta-asioita sekä vastata sosiaali- ja terveydenhoitopalvelujen tuotannosta ja toisen asteen koulutuksesta. Peruskunnat vastaisivat päivähoidosta, perusopetuksesta, ennalta ehkäisevistä tehtävistä, liikunnasta, kulttuurista, nuorisotyöstä ja infrastruktuurista sekä edistäisivät paikallista yhteisöllisyyttä, identiteettiä ja elinvoimaa sekä kuntalaisten osallisuutta ja omavastuuta.

Palvelujen kokoaminen samaan yhteistoimintaorganisaatioon tehostaa prosesseja, toimintaa ja edistää tuottavuutta.

Lisätietoja: Lakiasiain johtaja Arto Sulonen

Tavoite 4.2

Edistetään kunta- ja palvelurakenteiden kunta- lähtöistä uudistamista vapaaehtoisuuteen perustuen ja paikalliset olosuhteet huomioon ottaen.

Kunta- ja palvelurakenteiden uudistukset ovat hyvin työläitä prosesseja. Ne edellyttävät kunnissa hyvää uudistamisilmapiiriä, omaehtoista aktiivisuutta, mahdollisuutta joustaviin paikallisiin ratkaisuihin sekä riittävästi aikaa uudistuksen suunnittelulle, valmistelulle ja toteutukselle.

Valtion suunnalta tuleva kiireen ja ohjaamisen ilmapiiri synnyttää helposti kuntien keskuudessa vastarintaa. Jos kunnat asetetaan vain uudistusten kohteiksi eikä niiden tekijöiksi, ajaututaan vaikeisiin vastakkainasetteluihin.

Paikalliset olosuhteet, uudistamisen ajankohta ja muutosten suuruus vaikuttavat keskeisesti siihen, millä tavoin uudistuksissa on tarkoituksenmukaista edetä.

Lisätietoja: Johtava lakimies Juha Myllymäki

Tavoite 4.3

Johdetaan kuntalaisten hyvinvointiin liittyviä palveluita kuntaperusteisesti toisiinsa liittyvänä kokonaisuutena.

Kuntaperusteisten hyvinvointipalvelujen kokonaisuuteen kuuluvat sosiaali- ja terveystoimen lisäksi erityisesti päivähoido, koulutoimi, kulttuuri-, nuoriso-, liikunta-, ja vapaa-aikapalvelut sekä fyysisen elinympäristön ja infrastruktuurin kehittäminen. Eritoten kuntalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävässä ennaltaehkäisevässä toiminnassa kiinteä yhteys näiden eri sektoreiden välillä on välttämätöntä.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistapojen muuttuessa riskinä on, että hyvinvointivaltiomme yksi kivijalka, eli kokonaisuuksia tarkasteleva, toimialat ylittävä ja paikallisiin olosuhteisiin nojaava johtaminen kapeutuu. Kunnilla tulee olla vahva rooli sote-uudistuksessa – sekä sote-alueiden että tuotantoalueiden ohjaamisessa. Näin voidaan parhaiten varmistaa integroitu yhteys kuntien hyvinvointia edistävään toimintaan.

Kuntien roolin sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajina tulee säilyä keskeisenä puoluejohtajien maaliskuussa 2014 tekemän linjauksen mukaisesti.

Lisätietoja: Kehityspäällikkö Markus Pauni

Vahvistetaan aika- ja paikkariippumattomien asiakaslähtöisten palveluiden kehittämistä. Kehitetään sähköisiä palveluita ja etäpalvelua.

Kansallisissa kehittämishankkeissa rakennetaan kansalaisille julkisen hallinnon yhteisiä asiakaspalvelukanavia.

Julkisen hallinnon asiakaspalvelun kokonaisuuden tavoite-tila sekä yhteiset ratkaisut ja tukipalvelut on selvitettävä. Rakennetaan vaadittavat yhteiset toteutukset, joilla edistetään palveluntuottajien omien ratkaisujen ja sähköisten palvelujen syntymistä.

Sähköisten palvelujen tukipalveluissa hyödynnetään Kansalaisneuvonta-palvelua, jossa yhdistetyillä neuvontaresursseilla voidaan tarjota entistä aikariippumattomampaa palveluneuvontaa sekä sähköisten palvelujen teknistä käyttötukea.

Edistetään etäpalvelun leviämistä kattavasti koko Suomeen.

Lisätietoja: Kehityspäällikkö Tanja Rantanen

Keskitytään laitostavallisuuden vähentämiseen ratkaisemalla erityisryhmien asumisongelmia.

Vanhusten ja vammaisten henkilöiden asumista kotona tuetaan kotiin annettavilla palveluilla mahdollisimman pitkään. Valmista asuntokantaa tulee hyödyntää nykyistä paremmin. Erilaisia asumismuotoja ja rahoitusvaihtoehtoja kehitetään. Asumisen kehittämisessä otetaan huomioon alueelliset erityispiirteet.

Tavoitteena on palvelurakenteen muuttaminen. Kotona asumisen tukimuotoja lisätään ja monipuolistetaan. Kun asiakkaan avun tarve lisääntyy eivätkä kotiin annettavat palvelut ole riittäviä tai sopivia, palveluasuminen voi tulla vaihtoehdoksi. Pitkäaikainen laitoshoidon on viimesijainen ratkaisu.

Nykyisten lakien perusteella on mahdollista toteuttaa asumispalvelut eri tavoin, mutta erilaiset suositukset ja ohjeet estävät usein joustavien ratkaisujen toteuttamisen.

Lisätietoja: Erityisasiantuntija Pirjo Poikonen

Tavoite 4.6

Otetaan huomioon kielikysymykset jo laki- ja uudistusprosessien alkuvaiheessa. Tunnistetaan suomen ja ruotsin kielen merkitys maahanmuuttajien kotoutumisessa.

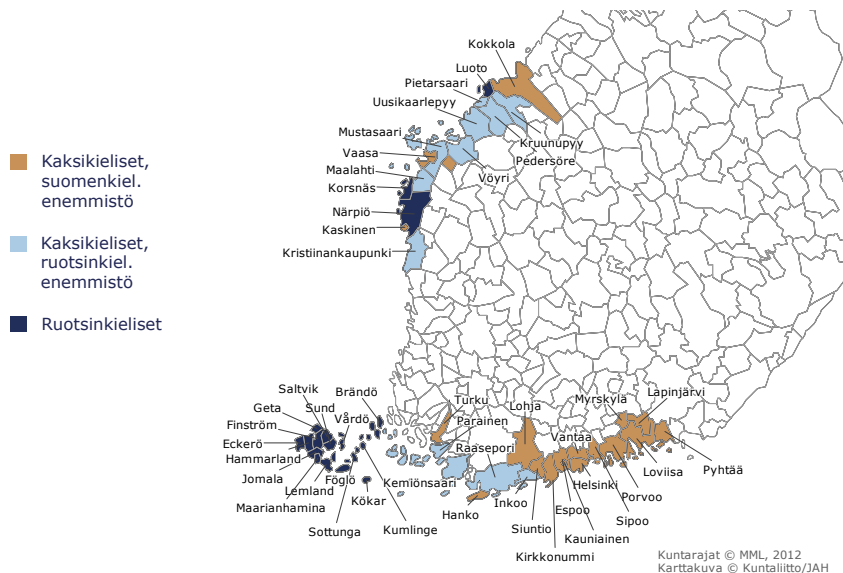
Jotta laki- ja uudistusprosessien kielelliset näkökulmat ja mahdolliset erityistoimenpiteet voidaan ottaa huomioon,

on tärkeää, että jo alkuvaiheessa pohditaan uudistusten vaikutuksia kielelliseen vähemmistöön. Kielellisten vaikutusten arviointi tulee sisällyttää prosessikuvauksiin.

Maahanmuutto suuntautuu pääosin pääkaupunkiseudulle ja muihin suurimpiin kasvukeskuksiin. Myös kaksikielisiin ja ruotsinkielisiin kuntiin muutetaan perhesiteiden, työn, opiskelun ja kansainvälisen suojelun perusteella. On tärkeää, että hallitus osoittaa riittävät voimavarat työpoliittisen kotoutumiskoulutuksen kehittämiseen ja järjestämiseen siten, että maahanmuuttajien kotoutuminen on mahdollista suomen ja ruotsin kielellä.

Lisätietoja: Tiimivetäjä Sandra Bergqvist

Kaksikieliset ja ruotsinkieliset kunnat 2014

5. Voimistetaan kuntalaislähtöisyyttä ja paikallista yhteisöllisyyttä

Kohennetaan kunnallista itsehallintoa, kuntaa paikallisyhteisön perustana sekä kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksiin liittyvänä huolenaiheena on kasvava demokratiavaje.

Kuntalaisilla on kasvavia vaateita suoraan vaikuttamiseen kansanäänestysten, suorien kansanvaalien ja palvelujen käyttäjien kuulemisten kautta. Myös sähköisiin vaikuttamistapoihin toivotaan panostettavan entistä enemmän.

Kuntalainen on luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden kumppani paikallisyhteisön ja palvelujen kehittämisessä sekä päätösten valmistelussa. Kuntalaisten ja heidän arjen kokemustensa entistä vahvempi mukaan ottaminen koventaa päätösten ja toiminnan laatua ja tehokkuutta sekä toimii syrjäytymistä vastaan.

Kuntalaisten osallistumisen vahvistamiseksi kunnissa tarvitaan myös valtion osoittamia resursseja tutkimukseen, kehittämiseen ja koulutukseen.

Sähköisten osallistumiskeinojen kehittämistyötä tulee edelleen jatkaa. Nettiäänestyksen valmistelua on syytä jatkaa niin, että se voitaisiin ottaa käyttöön nykyisten äänestämistapojen rinnalle neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä ja yleisissä vaaleissa.

Kansalaisten yhdenvertaisuuden takaamiseksi ja luottamuksen säilyttämiseksi kunnan toimintaa ja palveluja kohtaan myös sähköisessä asiointissa ja osallistumisessa on välttämätöntä parantaa tietoliikenneyhteyksiä sekä huolehtia tietosuojasta ja tietoturvasta.

Valtakunnallisissa hankkeissa edistetään valmistelun, valmisteluprosessin ja tiedottamisen avoimuutta sekä selkeän kielen käyttöä.

Lisätietoja: Tutkimus- ja kehitysohjoaja Kaija Majoinen

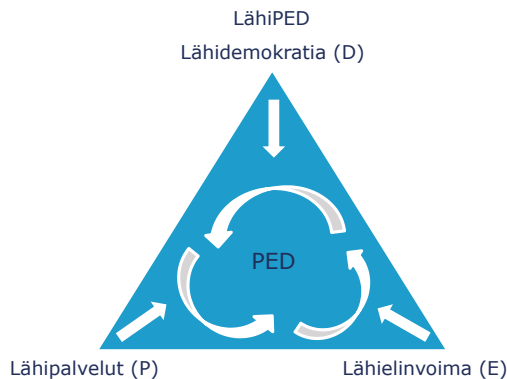

Vahvistetaan lähipalvelujen, elinvoiman ja lähidemokratian välisiä yhteyksiä.

Valtion tulee käyttää hyväksi paikallisia voimavaroja nykyistä tehokkaammin lähipalveluissa, elinvoimassa ja lähidemokratiassa. Näillä on selkeä yhteys ja positiivisia kerrannaisvaikutuksia.

Lähidemokratia motivoi omien lähipalvelujen kehittämiseen ja paikallisen elinvoiman vahvistamiseen. Toimivat lähipalvelut rohkaisevat asukkaita mukaan osallistamaan lähidemokratiaan. Paikallinen elinvoima vahvistaa lähipalveluja ja lähidemokratiaa. Tärkeää on saada lisää aktiivisuutta ja kerrannaisvaikutuksia palvelujen, elinvoiman ja lähidemokratian muodostamiin satoihin paikallisiin vaikutuskolmioihin (PED-kolmiot).

Lisätietoja: Erityisasiantuntija Arto Koski

Panostetaan kansalaisjärjestö- ja vapaaehtoistoimintaan ja tuetaan kansalaisten omatoimista arjen selviytymistä.

Aktiivinen kansalaisyhteiskunta sekä järjestö- ja vapaaehtoistoiminta ovat paikallisyhteisöjen toiminnan ydintä ja merkittävä sosiaalisen pääoman vahvistaja. Tällä toiminnalla on kunnissa pystytty vahvistamaan myös kuntalaisten omaehtoista arjessa selviytymistä.

Tutkimukset osoittavat, että järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan sijoitettu euro tuottaa kuusi euroa yhtä työtuntia kohti laskettuna. Taloudellisesti tiukat ajat korostavat entistään panostamisen tärkeyttä tähän toimintaan.

Valtion tulee osoittaa riittävät resurssit kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksien parantamiseen, kuntien ja kansalaistoiminnan yhteistyön kehittämiseen, uusien osallistavien työkalujen kehittämiseen, koulutukseen ja tutkimukseen.

Lisätietoja: Erityisasiantuntija Päivi Kurikka

Tutustu tarkemmin Kuntaliiton eduskuntavaalikauden
2015–2019 tavoitteisiin osoitteessa
www.kunnat.net/hallitusohjelmataavoitteet